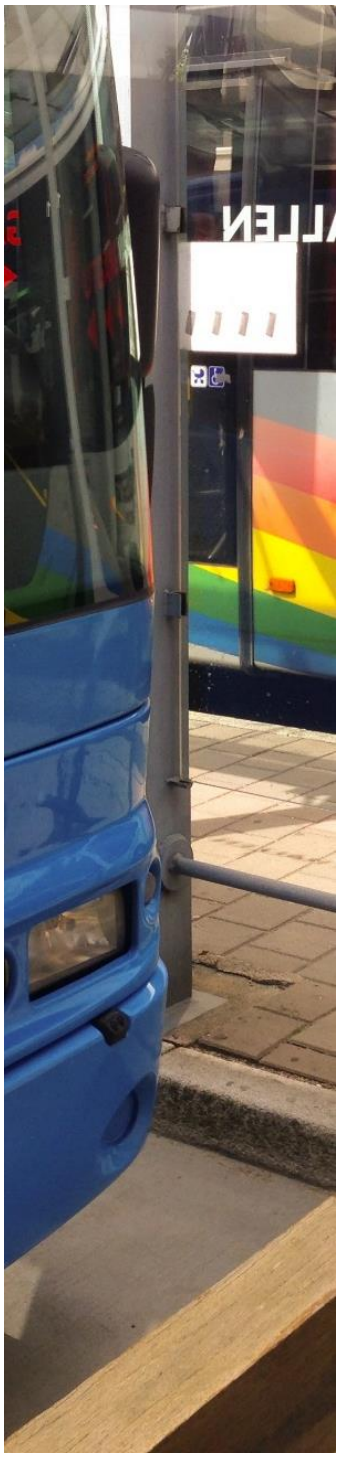
PM
Datum 2014-11-06

Västra Götalandsregionen

Kollektivtrafiksekretariatet
Handläggare: Leif Magnusson
Telefon: 010 – 44 12 038
E-post: leif.magnusson@vgregion.se

Kriterier för trafikpliktsbeslut

Fastställda av kollektivtrafiknämnden 6 november 2014

1. Inledning

Syftet med denna PM är att beskriva kriterier till grund för kollektivtrafiknämndens trafikpliktsbeslut.

Dessa kriterier ligger även till grund för Västtrafiks rekommendation om trafikpliktsbeslut till kollektivtrafiknämnden

Den regionala kollektivtrafikmyndigheten (RKM) har det politiska ansvaret att utveckla kollektivtrafiken i respektive län. I Västra Götalandsregionens trafikförsörjningsprogram visas den politiska viljan och riktningen för hur kollektivtrafiken skall utvecklas fram till 2025.

När ett trafikavtal löper ut beslutar den regionala kollektivtrafikmyndigheten om allmän trafikplikt, för att handla upp trafiken på nytt. I Västra Götaland ligger ansvaret för ett sådant beslut hos regionens kollektivtrafiknämnd. Efter beslut om trafikplikt har Västtrafik i uppgift att genomföra en upphandling som överensstämmer med intentionerna i **trafikförsörjningsprogrammet.**

Med beslut om trafikplikt avses även beslut om att avstå trafikplikt. I båda fall ska beslutet kunna härledas ur det regionala trafikförsörjningsprogrammet.

Västtrafik har i uppgift att med utgångspunkt i trafikförsörjningsprogrammet ge kollektivtrafiknämnden rekommendation om beslut om trafikplikt eller beslut om avstående av trafikplikt.

Trafikförsörjningsprogrammet visar översiktligt inriktningen för den framtida kollektivtrafiken och det kommersiella marknadstillträdet. Trafikföretagen har påpekat att trafikförsörjningsprogrammet inte ger tillräcklig vägledning för hur de ska bedöma möjligheterna för kommersiell trafik. Denna PM utgår från kollektivtrafiklagstiftningen, trafikförsörjningsprogrammet och det nationella branschgemensamma samarbetet kring avtalsprocesser och syftar till att tydliggöra kriterier för rekommendation till nämnden.

2. Allmän trafikplikt

RKM har som ett av sina huvuduppdrag enligt kollektivtrafiklagen att med utgångspunkt från det regionala trafikförsörjningsprogrammet, fatta beslut om allmän trafikplikt för sådan regional kollektivtrafik som samhället avser att ta ansvar för och teckna avtal om.

Med allmän trafikplikt menas enligt EU-förordningen (1370/2007) om kollektivtrafik, de krav som en behörig myndighet definierar eller fastställer för att sörja för kollektivtrafik av allmänt intresse som ett kollektivtrafikföretag inte skulle ha något eget kommersiellt intresse av att bedriva utan att få ersättning eller åtminstone inte i samma omfattning eller på samma villkor.

Beslutet om allmän trafikplikt ska ses som ett verkställighetsbeslut av intentionerna i det regionala trafikförsörjningsprogrammet. På engelska heter allmän trafikplikt ”Public Service Obligation”. En direkt översättning blir ”offentligt serviceåtagande”. Det innebär alltså att myndigheten genom sitt beslut om allmän trafikplikt också tar ansvar gentemot sina invånare för att tillhandahålla den beslutade tjänsten.

Det innebär bland annat att ett beslut om allmän trafikplikt inte bör ”ligga vilande”. RKM eller den som myndigheten överlämnat befogenheten till ska tillhandahålla eller genom avtal se till att trafiken kommer till stånd så snart som möjligt efter beslutet. Om myndigheten av någon anledning inte längre anser att avtal behöver upprättas för att trafiken ska komma till stånd enligt de ambitioner och mål som ställs av trafikförsörjningsprogrammet, ska beslutet om allmän trafikplikt upphävas genom ett nytt beslut.[1]

Det vill säga att om kollektivtrafikmyndigheten bedömer att trafikförsörjningsprogrammets ambitioner och mål kan uppfyllas utan att det behöver upprättas avtal med en trafikutövare, så ska kollektivtrafikmyndigheten ta beslut om att avstå allmän trafikplikt.

[1] Allmän trafikplikt – en vägledning, Svensk kollektivtrafik, SKL och Trafikverket 2012

3. Kriterier för allmän trafikplikt

För att fatta beslut om avstående av allmän trafikplikt ska RKM säkerställa att även den kommersiella trafiken, direkt eller indirekt gemensamt med den upphandlade trafiken, bidrar till att målen i trafikförsörjningsprogrammet uppfylls.

Västtrafik har i uppdrag att som underlag för sin rekommendation för beslut om allmän trafikplikt göra en riskanalys och bedömning av hur målen i trafikförsörjningsprogrammet uppfylls.

Analysen sker utifrån tre grundläggande principer för kommersiell trafik:

- att det finns betalningsvilja hos resenärerna att betala hela kostnaden för hela den nyttjade tjänsten
- att den kommersiella trafiken baseras på kommersiella grunder och inte förutsätter subventioner från samhället
- att det finns någon som är beredd att investera i trafiken och utsätta sig för full konkurrens och marknadens oförutsägbarhet.

Analysen ska särskilt belysa hur måluppfyllelsen påverkas vid ett beslut om avstående av trafikplikt för hela eller delar av trafiken. Bedömningen görs för den sammantagna effekten av kommersiell och upphandlad trafik, med ett särskilt beaktande av kriterierna resandet, miljön, tillgängligheten och kundnöjdheten enligt nedan:

Hur påverkas

- Resandet, uttryckt i
    - resandevolym, resandeutveckling
    - förändring av restider
    - förändring av priser
    - förändring av utbud
- Miljömålen
- Tillgängligheten
- Kundnöjdheten

För varje kriterium ska utöver måluppfyllelse även en bedömning av effekter på resursåtgång, resursutnyttjande och ekonomi för den upphandlade trafiken göras. Särskilt ska beaktas hur samordning med andra samhällsbetalda tjänster, till exempel skolskjutsar påverkas.

Allmän trafikplikt kan beslutas för olika delar av trafiken, förutom för ett stråk kan beslut även tas för del av dygn eller del av vecka.

Riskanalysen ska, vid en rekommendation om beslut att avstå trafikplikt, även innehålla en plan för hur trafikförsörjningen ska säkerställas om den kommersiella trafiken upphör.

Att den kommersiella trafiken baseras helt på kommersiella grunder utesluter inte att ett kommersiellt trafikföretag och Västtrafik på affärsmässiga grunder kan teckna avtal om till exempel biljettsamarbete och tillgång till informationssystem.